

Samhällets räddningstjänst

Sammanfattning

Försvarsutskottet behandlar i detta betänkande bl.a. den del av regeringens skrivelse 2000/01:52 Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred som handlar om kommunal räddningstjänst jämte motioner. Utskottet behandlar även motionsyrkanden som rör ett gemensamt system för radiokommunikation och yrkanden om psykologiskt omhändertagande vid katastrofer.

Med anledning av frågan om ett gemensamt system för radiokommunikation baserat på TETRA-standard konstaterar utskottet bl.a. att det upphandlingsuppdrag som Statskontoret fått i detta ärende inte kan fullföljas. Eftersom tiden är lämplig för att införa ett gemensamt system för många användare skulle det – enligt utskottet – därför vara synnerligen olyckligt om regeringen inte snarast hittar en lösning som leder till att Statskontoret kan fullfölja sitt uppdrag inom de givna tidsramarna. Vad utskottet i betänkandet anfört i denna fråga bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Motionsyrkandena om radiokommunikationssystemet baserat på TETRA-standard föreslår utskottet delvis bifallas av riksdagen. Övriga motionsyrkanden bör inte bifallas av riksdagen.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Utskottets överväganden	5
Räddningstjänst m.m.	5
Gemensamt system för radiokommunikation	10
Psykologiskt omhändertagande vid katastrofer	12
Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag.....	15
Följdmotioner	15
Motioner från allmänna motionstiden.....	15

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Med hänvisning till de motiveringar som framförs under Utskottets överväganden föreslår utskottet att riksdagen fattar följande beslut:

1. Räddningstjänstbegreppet

Riksdagen avslår motion 2000/01:Fö403 yrkande 4.

2. Brandorsaksutredning

Riksdagen avslår motion 2000/01:Fö706.

3. Deltidsbrandmän

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Fö712 och 2000/01:Fö721.

4. Information till medborgare med utländsk bakgrund

Riksdagen avslår motion 2000/01:Fö718.

5. Säkerhetsfrågor vid badanläggningar

Riksdagen avslår motion 2000/01:Fö903 yrkandena 1 och 2.

6. Gemensamt system för radiokommunikation

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om ett gemensamt system för radiokommunikation baserat på TETRA-standard. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2000/01:Fö7 yrkande 1, 2000/01:Fö11, 2000/01:Fö208 yrkande 21, 2000/01:Fö403 yrkande 8 och 2000/01:Fö722.

7. Psykologiskt omhändertagande vid katastrofer

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Fö707 yrkandena 1 och 2, 2000/01:Fö709 och 2000/01:Fö710.

8. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2000/01:52 Beredskapen mot svåra påfrestringar på samhället i fred i berörda delar till handlingarna.

Stockholm den 26 april 2001

På försvarsutskottets vägnar

Henrik Landerholm

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Henrik Landerholm (m), Tone Tingsgård (s), Christer Skoog (s), Karin Wegestål (s), Stig Sandström (v), Åke Carnerö (kd), Olle Lindström (m), Rolf Gunnarsson (m), Ola Rask (s), Håkan Juholt (s), Berit Jóhannesson (v), Margareta Viklund (kd), Anna Lilliehöök (m), Erik Arthur Egervärn (c), Runar Patriksson (fp), Berndt Sköldestig (s) och Ingegerd Saarinen (mp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utskottet behandlar i detta betänkande den del av regeringens skrivelse 2000/01:52 Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred som handlar om kommunal räddningstjänst (avsnitt 2.1 i skrivelsen) jämte följdmotionerna 2000/01:Fö7 (fp) yrkande 1 och 2000/01:Fö11 (s) till skrivelsen. Utskottet behandlar även motioner som väckts under den allmänna motionstiden och som rör samhällets räddningstjänst.

I en föredragning inför utskottet har utskottet informerats av generaldirektör Christina Salomonsson, Statens räddningsverk, i frågor som bl.a. rört samhällets räddningstjänst.

Utskottets överväganden

Räddningstjänst m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkandena.

Regeringen

I regeringens skrivelse (skr. 2000/01:52) Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred anförs att med räddningstjänst avses de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall svara för vid olyckshändelser och överhängande fara för olyckshändelser för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller i miljön. Det bör påpekas att det inte finns någon övre gräns för hur stora olyckshändelser som omfattas av räddningstjänstens ansvar. De ansvariga myndigheterna skall ha en beredskap för att snabbt kunna ingripa med personal och materiel vid alla typer av händelser. Det innebär vidare att de skall kunna leda verksamheten och att en samordning skall kunna ske av de olika åtgärder som andra myndigheter och ibland företag, organisationer eller enskilda vidtar. Både inom den kommunala och den statliga räddningstjänsten har en räddningsledare med stöd av räddningstjänstlagen (1986:1102) befogenheter att begära bistånd från myndigheter inom andra verksamhetsområden i samhället.

Räddningstjänsten är främst en kommunal angelägenhet. Kommunernas ansvar inbegriper dock inte fjäll-, flyg- och sjöräddningstjänst, efterforskning av försvunna personer, miljöräddningstjänst till sjöss eller räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen. Staten har genom polisen, Luftfartsverket, Sjöfartsverket, Kustbevakningen och länsstyrelserna ansvaret för dessa slag av räddningstjänst. I kommunernas ansvarsområden ingår även att vidta förebyggande åtgärder mot brand. Kommunerna skall också främja annan olycks- och skadeförebyggande verksamhet.

Vid omfattande räddningstjänstinsatser inom en kommun kan resursförstärkning ske genom att personal från fria skift inkallas och genom att bistånd begärs från andra kommuner. Detta har bl.a. skett i samband med de översvämningar som ägt rum under sommaren och hösten 2000.

Det finns möjlighet att förstärka räddningskåren med personer som organiserats i räddningsvårn eller andra frivilliga (uttagning kan ske med tjänsteplikt enligt 44 § räddningstjänstlagen) samt med personer som utbildats för räddningstjänst under höjd beredskap och med vilka avtal slutits. Ytterligare en möjlighet är att efterfråga resurser från olika myndigheter, främst Försvarsmakten.

Räddningstjänstens resurser är en strategisk tillgång även vid andra fall än rena räddningstjänstinsatser. Många kommuner har valt att utnyttja räddningstjänstens ledningsorganisation för t.ex. den samordning som kommunen

kan behöva utöva när lokala kriser uppstår. Denna form av samutnyttjande ger en god beredskap och stadga åt samhällets åtgärder på den lokala nivån mot olika former av påfrestningar på samhället.

Räddningstjänstlagen innehåller bestämmelser om hur samhällets räddningstjänst skall organiseras och bedrivs med både olycks- och skadeförebyggande åtgärder. Lagen innehåller också bestämmelser som rör enskilda, bl.a. avseende tjänsteplikt. Vid en räddningsinsats kan räddningsledaren bereda sig och medverkande personal tillträde till andras fastigheter, använda egendom eller företa andra ingrepp i annans rätt om det behövs för att hindra fara för liv, hälsa eller egendom eller för skada i miljön. Sådana ingrepp får också företas av den kommunala nämnden eller, i fråga om statlig räddningstjänst, av den myndighet som svarar för räddningstjänsten. Därutöver reglerar räddningstjänstlagen frågor rörande sanering efter radioaktiva utsläpp.

Sedan räddningstjänstlagens tillkomst har lagen med tillhörande förordning ändrats och kompletterats vid ett flertal tillfällen, men någon övergripande översyn har inte genomförts. Regeringen har bl.a. mot bakgrund av detta i november 1999 uppdragit åt en särskild utredare att senast den 1 juni 2001 lämna förslag till en reformerad räddningstjänstlagstiftning (dir. 1999:94). Utredaren skall bl.a. beakta möjligheterna att minska detaljregleringen av den kommunala räddningstjänsten och i övrigt modernisera bestämmelserna i lagstiftningen i syfte att skapa en effektiv räddningstjänst på såväl det kommunala som det statliga området. Exempel på områden som skall utredas är kommunala räddningstjänstplaner och ledningen vid stora olyckshändelser. Lagstiftningen måste även med minskad detaljreglering tillgodose det behov av reglering som krävs för att stat och kommun skall kunna utöva tillsyn m.m. på ett ändamålsenligt sätt.

Utredaren skall analysera om en reformerad räddningstjänstlagstiftning med en minskad grad av detaljreglering aktualiserar behovet av inledande bestämmelser med nationella mål för verksamheten. Utredarens förslag skall precisera skyldigheterna inom räddningstjänstområdet för olika statliga myndigheter, kommunerna och enskilda, men räddningstjänstbegreppet skall, med undantag för vad som sägs om miljöräddningstjänst till sjöss, inte utvidgas jämfört med vad som följer av nuvarande räddningstjänstlag. Ekonomiska konsekvenser av det offentliga åtagandet för såväl stat som kommun skall övervägas och redovisas.

Utredarens förslag skall vidare bl.a. omfatta de bestämmelser som krävs för att kommunernas olycks- och skadeförebyggande verksamhet skall kunna bedrivs på ett effektivt sätt.

Motioner

I *motion Fö403 (c, s)* av Erik Arthur Egervärn och Ola Rask framhålls att den ersättning som staten utbetalar till kommuner för kostnader i samband med större räddningsinsatser har givits en för snäv tolkning. Motionärerna pekar på Gävle kommun som nu får processa eftersom staten gjort gällande att de merkostnader som uppstod till följd av snöovädret – bl.a. kostnader för mat-

transporter till skolbarn, äldre m.m. – inte skall anses som räddningstjänst. I motionen föreslås att *räddningstjänstbegreppet* bör ses över (*yrkande 4*).

I *motion Fö706 (s)* av Anders Karlsson och Bengt Silfverstrand anföras att det i Sverige sedan ett par år pågår en försöksverksamhet med *brandorsaksutredning* i kommunerna. Projektet är ett försöksprojekt som drivs av Statens räddningsverk. Motionärerna föreslår att försöksverksamheten permanentas. Brandorsaksutredning är en viktig uppgift för att erhålla erfarenheter för att på olika sätt kunna förebygga brand. Hur detta skall ske bör vara föremål för utredning.

I *motionerna Fö712 (s)* av Tomas Eneroth m.fl. och *Fö721 (m)* av Anders G Högmark tas frågan upp om *deltidsbrandmännen* och rekryteringen av dessa. I motionerna framhålls att vid sidan av den heltidsanställda personalen finns en betydande grupp deltidanställda. Deras engagemang och arbetsinsatser är helt avgörande för en väl fungerande räddningstjänst – och därmed för enskilda människors trygghet på landsbygd och i mindre orter. Under senare år har problemen ökat med att få människor intresserade av att bli deltidbrandmän. Detta är, menar motionärerna, en oroande utveckling. Det är därför angeläget att en översyn av rekryteringsfrågan genomförs, inte minst för att belysa om ytterligare ekonomiska incitament är nödvändiga för att trygga bemanningen framöver.

I *motion Fö718 (s)* av Ingemar Josefsson och Cinnika Beiming framhålls betydelsen av att kunna *informera medborgare med utländsk bakgrund* vid katastrofer. För många invandrarungdomar är den huvudsakliga informationskällan mobiltelefonen. Det är angeläget att se över vilka möjligheter som finns att klara informationsbehovet till dessa grupper vid katastrofer.

I *motion Fö903 (s)* av Kent Härstedt och Annika Nilsson anföras att det i dag inte finns några särskilda rättsregler för *säkerhetsfrågor för badanläggningar* utomhus eller inomhus. Det finns heller ingenting som reglerar tillsynen eller vem som skall utföra densamma. Motionärerna anser det angeläget att vi i Sverige får en lag som gör det till ett obligatorium att det skall finnas badvakter vid alla badanläggningar där allmänheten har tillträde. Vidare slås fast att det skall finnas krav på utbildningsnivå för badvakter där vattensäkerheten skall stå i paritet med de krav som är på väg att införas i övriga Europa (*yrkandena 1 och 2*).

Utskottets ställningstagande

Med anledning av yrkandet om en översyn av *räddningstjänstbegreppet* vill utskottet erinra om att regeringen uppdragit åt en särskild utredare att lämna förslag till en reformerad räddningstjänstlagstiftning (dir. 1999:94). I uppdraget ingår bl.a. att föreslå hur lagstiftningen kan moderniseras och hur detaljregleringen av den kommunala räddningstjänsten kan minskas. Utredaren skall vidare tydliggöra gränsdragningen mellan räddningstjänstlagstiftningen och annan lagstiftning som reglerar olycks- och skadeförebyggande verksamhet. Enligt vad utskottet kan bedöma torde frågan om räddningstjänstbegrep-

pet, i enlighet med vad som efterfrågas i motion Fö403 (c, s), ingå i utredarens uppdrag. Motion Fö403 (c, s) yrkande 4 torde därmed bli tillgodosett. *Flerpartimotion Fö403 (c, s) yrkande 4* kan därför avstyrkas av utskottet.

Angående yrkandet i motion Fö706 (s) om att försöksverksamheten rörande *brandorsaksutredning* permanentas vill utskottet inledningsvis anföra att Statens räddningsverk är central förvaltningsmyndighet för frågor om olycks- och skadeförebyggande åtgärder och enligt räddningstjänstlagen (1986:1102) skall samordna samhällets verksamhet i dessa frågor. Enligt regleringsbrev skall Räddningsverket utveckla och stärka den olycks- och skadeförebyggande verksamheten. Av 7 § räddningstjänstlagen framgår bl.a. att kommunen skall svara för att åtgärder vidtas inom kommunen, så att bränder och skador till följd av bränder förebyggs.

Huruvida den pågående försöksverksamheten med brandorsaksutredning i kommunerna bör permanentas är i första hand en fråga som ankommer på berörda kommuner, myndigheter m.m. att besluta om. Något särskilt uttalande av riksdagen i denna fråga är inte påkallat. *Motion Fö706 (s)* avstyrks därför av utskottet.

Med anledning av motionerna som tar upp frågan om *deltidsbrandmännen* vill utskottet anföra följande.

Statens räddningsverk redovisade den 15 september 2000 ett regeringsuppdrag där verket tillsammans med berörda fackförbund, kommuner och Svenska Kommunförbundet lämnade ett förslag till ett nytt utbildningssystem för den kommunala räddningstjänstpersonalen. Förslaget syftar när det gäller deltidsutbildningen att göra den mer flexibel och därigenom underlätta rekryteringen. Räddningsverket genomför under år 2001 denna nya deltidsutbildning på försök.

Generaldirektören för Statens räddningsverk har också i en föredragning inför utskottet den 27 mars 2001 redogjort för det nya utbildningsförslaget.

Försvarsminister Björn von Sydow har i svar på en skriftlig fråga den 5 april 2001 av Tomas Eneroth (s) bl.a. anfört att Räddningsverket framhållit att det blivit svårare att rekrytera deltidsanställda brandmän och att det medfört att 15 % av landets kommuner haft problem med att upprätthålla den i räddningstjänstplanen angivna beredskapen. Med hänsyn till detta övervägs inom Regeringskansliet för närvarande ett uppdrag till Räddningsverket att redovisa förhållandena för deltidsanställda brandmän vad avser rekrytering, ersättning, utbildning och arbetsvillkor.

Utskottet välkomnar att regeringen nu tagit initiativ i denna fråga och bedömer att det uppdrag som regeringen nu aviserar borde kunna ge ett underlag för att bl.a. få frågan belyst om ytterligare ekonomiska incitament är nödvändiga för att trygga bemanningen framöver i enlighet med vad som efterfrågas i motionerna. Utskottet anser att resultatet av detta arbete bör avvaktas innan utskottet kan ta slutlig ställning i frågan. *Motionerna Fö712 (s)* och *Fö721 (m)* avstyrks därför av utskottet.

I motion Fö718 (s) framhålls betydelsen av att kunna *informera medborgare med utländsk bakgrund* vid katastrofer. Utskottet vill med anledning av yr-

kandet i motionen anföra att riksdagen för närvarande behandlar en proposition (prop. 2000/01:94) Radio och TV i allmänhetens tjänst 2002–2005, vari denna fråga bl.a. tas upp. Propositionen innehåller förslag till de villkor och riktlinjer som skall gälla under kommande tillståndperiod för den radio- och TV-verksamhet i allmänhetens tjänst som bedrivs av Sveriges Television AB, Sveriges Radio AB och Sveriges Utbildningsradio AB. I propositionen framhåller regeringen att public service-företagen har ett särskilt ansvar för att kunna sända vid katastrofer eller andra svåra påfrestningar på samhället. Erfarenheterna har visat att det är viktigt att olika språkgrupper kan nås av information vid sådana händelser. Programföretagen bör ta hänsyn till detta när man planerar för beredskapen inför sådana situationer.

Utskottet kan instämma i vad motionärerna framför i sin motion om det angelägna i att kunna informera medborgare med utländsk bakgrund vid katastrofer. Utskottet kan nu konstatera att regeringen uppmärksammat dessa frågor genom att i propositionen föreslå riksdagen att programföretagen skall beakta språkliga och etniska minoriteters intressen och att insatserna på detta område skall öka. Utskottet utgår från att riksdagen kommer att besluta i enlighet med regeringens förslag, varvid yrkandet i motionen därmed kommer att bli tillgodosett. *Motion Fö718 (s)* avstyrks därför av utskottet.

Riksdagen har tidigare behandlat frågor som rör *säkerhetsfrågor vid badanläggningar*. Bostadsutskottet som beredde dessa frågor våren 1997 och våren 2000 (bet. 1996/97:BoU12 och 1999/2000:BoU9) instämde i motionärernas uppfattning om att säkerheten vid bad- och simanläggningar skall vara mycket god. Bostadsutskottet hänvisade också till generella krav på säkerhet beträffande simanläggningar som följer av bl.a. plan- och bygglagen jämte av Boverket utfärdade byggregler samt 3 kap. 5 § ordningslagen (1993:1617).

I sin beredning anförde bostadsutskottet också att ett ytterligare sätt att förbättra säkerheten är att komplettera det tekniska skyddet med andra insatser, som ökad tillsyn t.ex. med hjälp av badvakter eller annan personal. I anslutning härtill kan det naturligtvis också vara aktuellt att kräva viss kompetens av den personal som har att svara för tillsynen. I vilken utsträckning tillsynspersonal erfordras vid en sim- eller badanläggning är dock primärt en fråga för den för anläggningen ansvarige att avgöra. Även kommunerna måste enligt bostadsutskottets mening anses ha ett betydande ansvar i hithörande frågor. I många fall är det dessutom kommunen som driver eller på annat sätt ansvarar för bad- och simanläggningar.

Utifrån de aspekter bostadsutskottet hade att beakta var bostadsutskottet inte berett att förorda några generella krav på förekomsten av tillsynspersonal eller på utbildningen av sådan personal.

Utskottet är naturligtvis också av den uppfattningen att säkerheten vid badanläggningar skall var mycket god och kan i övrigt även instämma i vad bostadsutskottet anfört i denna fråga. Något behov av ett särskilt uttalande från riksdagen utöver vad som hittills anförts anser utskottet inte föreligga. *Motion Fö903 (s) yrkandena 1 och 2* avstyrks därför av utskottet.

Gemensamt system för radiokommunikation

Utskottets förslag i korthet

Med anledning av frågan om ett gemensamt system för radiokommunikation baserat på TETRA-standard konstaterar utskottet bl.a. att det upphandlingsuppdrag som Statskontoret fått i detta ärende inte kan fullföljas. Eftersom tiden är lämplig för att införa systemet för många användare skulle det vara synnerligen olyckligt om regeringen inte snarast hittar en lösning som leder till att Statskontoret kan fullfölja sitt uppdrag inom de givna tidsramarna.

Vad utskottet anfört i denna fråga bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Motionsyrkandena föreslår utskottet delvis bifallas av riksdagen.

Motionerna

I kommittémotion Fö208 (kd) yrkande 21 av Åke Carnerö m.fl., flerpartinotion Fö403 (c, s) yrkande 8 av Erik Arthur Egervärn och Ola Rask, motion Fö722 (s) av Kenth Högström m.fl. från allmänna motionstiden samt motionerna Fö7 (fp) yrkande 1 av Runar Patriksson och Eva Flyborg och Fö11 (s) av Kenth Högström m.fl., som väckts med anledning av skrivelse (skr. 2000/01:52) Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred, tar upp frågan om ett gemensamt system för radiokommunikation för de samhällsviktiga verksamheterna.

I motionerna framhålls bl.a. betydelsen av att inrätta ett nytt och modernt gemensamt system för radiokommunikation i Sverige så att polis, räddningstjänst och sjukvård med flera på bästa sätt skall kunna fullgöra sina uppgifter. I motionerna pekas också på att flera länder beslutat sig för att bygga ett TETRA-nät (Terrestrial trunked radio). Ett sådant nät i Sverige skulle också skapa förutsättningar för att underlätta en internationell samverkan vid hantering av olyckor m.m. För att inte olika aktörer skall fortsätta att bygga egna lokala nät, brådskar ett beslut i TETRA-frågan, eftersom risken annars är uppenbar att vi hamnar i en situation med ett lapptäcke av olika system inom räddningstjänsten.

Utskottets ställningstagande

Utskottet behandlade frågan om ett *gemensamt system för radiokommunikation* i april 2000 (bet. 1999/2000:FöU5 s. 12 och 13). Utskottet redogjorde då för den utredning (SOU 1998:143) Ett tryggare Sverige som bl.a. haft till uppgift att lämna förslag på en lösning av ägarfrågorna när det gäller ett gemensamt radiosystem för polisen, den kommunala räddningstjänsten, hälso- och sjukvården, m.fl. Även att lämna förslag om lämplig huvudman för radiosystemet samt finansieringsformer ingick i uppdraget. Utredningens slutsats var att radiosystemet TETRA uppfyller uppställda krav för radiokommunikation för de samhällsviktiga verksamheterna.

Av regeringens skrivelse (skr. 2000/01:52) Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred framgår att av stor betydelse för samarbetet vid särskilda händelser är möjligheterna till ett bra radiosamband mellan inblandade myndigheter. Regeringen har därför gett Statskontoret i uppdrag att upphandla ett gemensamt radiokommunikationssystem för all samhällsviktig verksamhet, baserat på s.k. TETRA-standard. Uppdraget skall vara slutfört senast den 1 februari 2002.

Utskottet har nu erfärit att Statskontoret den 6 april 2001 överlämnade en delrapport i detta ärende till regeringen. Delrapporten behandlar omfattning, inriktning och finansiering för upphandlingen av ett radiokommunikationssystem baserat på TETRA-standard. Av delrapporten framgår bl.a. att Statskontoret konstaterat att det med nuvarande förutsättningar inte går att bedöma de tänkbara användarnas betalningsvilja i kommunikationssystemet. Såväl värdet av en anslutning som kostnaderna för anslutning och användning kommer att vara beroende av vilka användare som ansluter sig och i vilken utsträckning som de använder nätet. Det har inte varit möjligt för Statskontoret att få några klara avsiktsförklaringar ens från berörda statliga myndigheter. Statskontoret bedömer också i sin rapport att det inte kommer att gå att få till stånd något avtal med en kommersiell operatör om anläggning och drift av ett TETRA-nät utan att operatören åtminstone erhåller en garanti för en viss minsta trafikvolym i nätet.

Sammanfattningsvis konstaterar Statskontoret att det inte finns någon möjlighet att fullfölja uppdraget med nuvarande direktiv och förutsättningar. I delrapporten anger Statskontoret vilka ställningstaganden eller bemyndiganden som krävs senast den 31 maj 2001 för att uppdraget skall kunna drivas vidare.

Utskottet har i sin tidigare behandling av denna fråga bl.a. framhållit att det är av största vikt för medborgarnas trygghet att samhället har väl fungerande kommunikationer för hantering av olyckor, katastrofer, brottsbekämpning, samhällsstörningar m.m. Utskottet har också uttryckt sin förståelse för att polis, räddningstjänst och sjukvård m.fl. måste ha goda kommunikationer såväl inom sin egen organisation som mellan de samverkande organisationerna för att kunna fullgöra sina uppgifter på bästa sätt.

I uppdragsmissivet till Statskontoret skriver regeringen att många myndigheter och organisationer är i behov av nya radiosystem. Vissa av de nuvarande radiosystemen blir tekniskt oanvändbara om några år. Tiden är därför lämplig för att införa ett gemensamt system för många användare.

Utskottet är medvetet om att anskaffningen av ett gemensamt och landsäckande radiokommunikationssystem med högt ställda krav på integritet, tillförlitlighet och säkerhet kräver ett omsorgsfullt beredningsarbete. Utskottet ser därför positivt på att Statskontoret nu fått regeringens uppdrag att genomföra upphandlingen av ett radiokommunikationssystem baserat på TETRA-standard.

Utskottet kan dock konstatera att det uppdrag som Statskontoret fått i den fortsatta beredningen av detta ärende inte kan fullföljas. För detta krävs nya

direktiv från regeringen. Utskottet ser därför med stor oro på en utveckling där Statskontoret inte skulle kunna fullfölja upphandlingen till följd av det uppkomna läget. Som framgått är tiden lämplig för att införa ett gemensamt system för många användare. Det skulle därför vara synnerligen olyckligt om regeringen inte snarast hittar en lösning som leder till att Statskontoret kan fullfölja sitt uppdrag inom de givna tidsramarna.

Utskottet vill i denna fråga också peka på regeringsuppdraget angående samutnyttjande av resurser på Gotland. Den styrgrupp, med representanter för Rikspolisstyrelsen, Gotlands militärdistrikt, Kustbevakningen, Tullverket, Sjöfartsverket, Gotlands kommun och Länsstyrelsen i Gotlands län, som lett detta arbete föreslår en försöksverksamhet på Gotland med bl.a. fortsatta försök med radiokommunikationssystemet enligt TETRA-standard.

Vad utskottet nu anfört och med anledning av motionerna *Fö77 (fp) yrkande 1*, *Fö11 (s)*, *Fö208 (kd) yrkande 21*, *Fö403 (c, s) yrkande 8* och *Fö722 (s)* bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Psykologiskt omhändertagande vid katastrofer

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkandena.

Motionerna

I tre motioner tas frågan upp om psykologiskt omhändertagande vid katastrofer. I *motion Fö707 (kd)* av Yvonne Andersson hänvisar motionären till den utredning som gjordes med anledning av Estonia katastrofen. Utredningen pekade på brister i ledning och samordning av den psykosociala verksamheten. Motionären anser att det är hög tid att utveckla en handlingsberedskap för att möta katastrofer av olika slag (*yrkande 1*). Följderna av Estoniakatastrofen har också visat behovet av internationella överenskommelser. Det är t.ex. möjligt för medborgare från länder som inte skrivit under överenskommelsen om gravfrid vid Estonias vrak att genomföra dykningar och andra typer av efterforskningar utan att göra sig skyldig till brott mot gravfriden (*yrkande 2*). I *motionerna Fö709 (kd)* av Chatrine Pålsson och *Fö710 (mp)* av Kerstin-Maria Stalin m.fl. förordas ett nationellt program och en nationell expertgrupp för psykologiskt omhändertagande i samband med katastrofer. I motionerna sägs att detta saknas i Sverige trots att undersökningar visat att drygt hälften av de som drabbas av katastrofer utvecklar psykiska symtom. Samhällets normala hjälpapparat saknar i princip resurser till kvalificerat omhändertagande i dess lägen.

Utskottets ställningstagande

Med anledning av motionerna om *psykologiskt omhändertagande vid katastrofer* vill utskottet anföra följande.

Utskottet behandlade denna fråga senast i april förra året (bet. 1999/2000:FöU:5 s. 5). Vid denna behandling framkom bl.a. att det är såväl Socialstyrelsens som Statens räddningsverks uppfattning att katastrofberedskapen skall ses som en helhet där det psykiska omhändertagandet ingår som en viktig del. Det övergripande ansvaret för dessa frågor ligger inom Socialstyrelsens ansvarsområde, medan Räddningsverket skall svara för vissa utbildningsinsatser.

Utskottet pekade också på det informella nätverk – Nätverket Enar – som Svenska kyrkans kriscentrum på Vårsta i Härnösand samordnar. Nätverkets syfte är att vara en kontaktpunkt för frågor om utveckling och samverkan inom området psykiskt och socialt kris- och katastrofarbete i Sverige. I nätverket ingår ett femtontal myndigheter m.m., bl.a. Försvarsmakten, Landstingsförbundet, Svenska Kommunförbundet, Rädda Barnen, Svenska Röda korset, Statens räddningsverk, Socialstyrelsen, Rikspolisstyrelsen, Skolverket, Styrelsen för psykologiskt försvar, Svensk katastrofmedicinsk förening, Sveriges kris- och katastrofpsykologiska förening, Försvarets materielverk samt Överstyrelsen för civil beredskap. Vid en svår händelse kan nätverket – där så är möjligt – omedelbart samverka och stå till förfogande för t.ex. regeringskansliet, berörda myndigheter och organisationer.

Vid utskottets senaste behandling i denna fråga hade utskottet också erfarit att professor Lars Weisaeth vid kontoret för katastrofpsykiatri i Oslo i förordet till sin bok Krishantering – en handbok för vanligt folk bl.a. uttalat att den svenska POSOM-verksamheten har gjort att Sverige, internationellt sett, i dag ligger i täten inom detta område.

Utskottet har nu av Socialdepartementet fått en aktuell redovisning i denna fråga, varvid bl.a. har framkommit att Sverige successivt byggt upp en kapacitet inom detta område alltsedan slutet av 1980-talet. I den nuvarande organisationen finns rekommendationer att såväl sjukvårdshuvudmän som primärkommuner bör ha särskilda organisationer för att erbjuda sina respektive invånare krisstöd i samband med stora olyckor eller katastrofer, s.k. PKL-respektive POSOM-organisation. PKL står för psykiatrisk och psykologisk katastrofledningsgrupp och POSOM för psykiskt och socialt omhändertagande. Genomslaget av dessa rekommendationer varierar i viss mån över landet. Socialstyrelsen och Statens räddningsverk har genom samverkan genomfört utbildningar för såväl PKL- som POSOM-grupper under hela 1990-talet. I huvudsak har i dag samtliga sjukvårdshuvudmän och kommuners stödgrupper genomgått utbildning.

På det nationella planet finns nätverksbildning med deltagande av såväl Landstingsförbundet, Svenska Kommunförbundet, Socialstyrelsen m.fl. Detta nätverk svarar för kunskapsöverföring och diskussion av organisatoriska frågor men saknar operativa funktioner vid inträffade händelser.

I Socialstyrelsens regi pågår för närvarande uppbyggnad av s.k. Kunskapscentrum för olika delområden inom det katastrofmedicinska fältet. Ett av dessa centrum avses omfatta katastrofpsykiatri. Bland de uppgifter som detta kommer att få är just att värdera kunskapsläget vad gäller stödåtgärder

gentemot drabbade och involverade i räddningsinsatser samt föreslå hur dessa bör organiseras och i övrigt utformas. Detta kunskapscentrum avses att etableras under 2001.

Enligt utskottets bedömning bedrivs en rad olika aktiviteter inom området för psykiskt och socialt omhändertagande vid svåra olyckor och katastrofer som ligger väl i linje med vad som efterfrågas i motionerna. Dessa olika aktiviteter, som är mycket värdefulla och angelägna, har bidragit till att Sverige kunnat bygga upp en kapacitet på detta område. Utskottet har inte funnit skäl att – utöver vad som ovan uttalats – göra några särskilda uttalanden i denna fråga med anledning av yrkandena i motionerna. Utskottet avstyrker därför *motionerna Fö707 (kd) yrkande 1, Fö709 (kd) och Fö710 (mp)*.

I motion Fö707 (kd) tas också frågan upp om behovet av *internationella överenskommelser* för stöd vid katastrofer. I denna fråga har utskottet erfarit följande.

Sedan år 1995 har Sverige tillsammans med Finland och Estland – de ursprungliga avtalsparterna till M/S Estonia-överenskommelsen – agerat för att få fler stater anslutna till avtalet för att på så sätt öka skyddet för gravfriden vid M/S Estonia. Östersjöns strandstater samt EU-stater har informerats om möjligheterna att ansluta sig till avtalet. Sverige har även agerat inom ramen för Östersjörådet och tillsammans med Estland och Finland i International maritime organisation (IMO).

I dag är åtta stater parter till avtalet. Förutom Estland, Finland och Sverige är även Danmark, Lettland, Ryssland, Polen och Storbritannien avtalsparter. Efter dykningarna vid M/S Estonia sommaren 2000 beslutade regeringen att ansträngningar återigen bör göras för att stärka skyddet vid vraket genom att få fler stater att ansluta sig till M/S Estonia-avtalet.

Utskottet anser att regeringens arbete och ansträngningar för att stärka skyddet vid M/S Estonia är mycket viktigt och i linje med vad som efterfrågas i motionen. Något särskilt uttalande från riksdagen – utöver vad som nu anförts – anser utskottet inte föreligga. *Motion Fö707 (kd) yrkande 2* avstyrks därför av utskottet.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

I detta betänkande behandlar utskottet nedan uppräknade motioner i vilka föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Följdmotioner

2000/01:Fö7 av Runar Patriksson och Eva Flyborg (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett gemensamt tele- och radiokommunikationssystem.

2000/01:Fö11 av Kenth Högström m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om modern radiokommunikation.

Motioner från allmänna motionstiden

2000/01:Fö208 av Åke Carnerö m.fl. (kd):

21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en projektgrupp bör tillsättas inför TETRA-upphandlingen bestående av representanter för samtliga framtida användare, kommuner, landsting och experter.

2000/01:Fö403 av Erik Arthur Egervärn och Ola Rask (c, s):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om översyn av räddningstjänstbegreppet.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skyndsamt bör fatta beslut i TETRA-frågan.

2000/01:Fö706 av Anders Karlsson och Bengt Silfverstrand (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att brandorsaksutredningen permanentas.

2000/01:Fö707 av Yvonne Andersson (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att utveckla en handlingsplan för att möta katastrofer.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den bör ta initiativ till vad i motionen anförs om behovet av internationella överenskommelser.

2000/01:Fö709 av Chatrine Pålsson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett nationellt program och en nationell expertgrupp för psykologiskt omhändertagande i samband med katastrofer.

2000/01:Fö710 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om en nationell krishanteringsgrupp enligt vad som i motionen anförs.

2000/01:Fö712 av Tomas Eneroth m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av åtgärder för rekrytering till räddningstjänsten.

2000/01:Fö718 av Ingemar Josefsson och Cinnika Beiming (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att kunna informera medborgare med utländsk bakgrund vid katastrofer.

2000/01:Fö721 av Anders G Högmark (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om deltidbrandmännens framtid.

2000/01:Fö722 av Kenth Högström m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbyggnaden av ett nationellt radiokommunikationssystem för public safety-sektorn och driftansvaret för detsamma.

2000/01:Fö903 av Kent Härstedt och Annika Nilsson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av säkerheten vid allmänna badanläggningar.
2. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag på lämpliga åtgärder enligt vad i motionen anförs.